

CZU 343.95:343.7

DOI 10.5281/zenodo.6221073

PERSONALITATEA INFRACTORULUI ÎN ASPECTUL COMITERII FURTULUI DE BUNURI DE VALORI CULTURALE

Alexandru PARENIUC,
doctor în drept, conferențiar universitar

Andrei GHIMPU,
doctorand

Importanța acestui studiu nu rezidă în scopul de informație psihologică, sociologică sau axiologică asupra problematicii personalității în contextul științelor contemporane despre om.

Justificarea reală rezultă din faptul că într-o viziune strict științifică asupra temei noastre – desigur de factură interdisciplinară – personalitatea umană este locul de confluență a tuturor disciplinelor care concură la rezolvarea problemei infracționalității. Acest adevăr nu are numai o legitimitate teoretică, ci din contră își revendică poziția de cheie de boltă a complexului proces de reeducare, recuperare și integrare socio-profesională a infractorului.

Cuvinte-cheie: psihologia judiciară, problematica personalității umane, determinarea bazelor teoretice, caracterul complex și interdisciplinar, criminologii studiază personalitatea infractorului.

THE PERSONALITY OF THE OFFENDER IN THE ASPECT OF COMMITTING THE THEFT OF CULTURAL GOODS

Alexandru PARENIUC,
PhD, Associate Professor

Andrei GHIMPU,
PhD student

The importance of this study does not lie in the purpose of psychological, sociological or axiological information on the issue of personality in the context of contemporary human sciences.

The real justification results from the fact that in a strictly scientific vision on our subject - of course of an interdisciplinary nature - the human personality is the confluence of all disciplines that contribute to solving the problem of crime. This truth does not

it has only a theoretical legitimacy, but on the contrary, it claims its key position, of the complex process of re-education, recovery and socio-professional integration of the offender.

Keywords: forensic psychology, the issue of human personality, determining the theoretical basis, complex and interdisciplinary character, criminologists study the personality of the offender.

Psihologia este știința centrată pe om, care acesta se manifestă și acționează în mediul său fizic, dar mai ales social. Psihologia pe personalitatea acestuia, urmând modul în

este un sistem multistratificat de discipline teoretice și practice, genetice și experimentale, de ramură a disciplinelor psihologice adecvate celor mai diverse genuri și forme de activitate umană.

Psihologia judiciară, ca știință și practică, se adresează tuturor categoriilor de specialiști care într-un fel sau altul participă la înfăptuirea justiției și ale căror decizii au influență asupra vieții celor aflați sub lege. Aceasta este, de fapt, o combinație de psihologie generală și psihologie socială, fiind aplicată domeniului criminalității ca formă specifică a activității umane.

Psihologia generală este o disciplină prin excelență teoretică și fundamentală pentru celelalte ramuri ale sistemului științelor psihologice. Evidențiază condițiile și factorii care determină dezvoltarea vieții psihice. Studiind natura psihicului uman și procesualitatea acestuia, precum și modalitățile sale specifice de manifestare, psihologia generală, ca știință, dezvoltă un sistem de concepte psihologice adecvate.

Psihologia socială este o știință particulară, relativ independentă, care studiază fenomenele și faptele psihosociale individuale, de grup, colective, care decurg din comunicarea și interacțiunea dintre oameni în toate activitățile lor sociale și se manifestă în concepte, motivații, atitudini, credințe, opinii, comportamente, mentalități, tradiții, dispoziții, sentimente etc.

Domeniul psihologiei criminalistice este, în esență, devianta, comportament care se abate de la normele morale sau juridice dominante într-o anumită cultură.

Obiectul psihologiei criminalistice este studiul și analiza complexă a comportamentelor umane implicate în procesul judiciar (omul aflat într-o situație specială).

Psihologia judiciară studiază caracteristicile psihosociale ale participanților la acțiunea judiciară (infractor, victimă, martor, anchetator, magistrat, avocat, parte civilă, educator etc.), modul în care aceste caracteristici apar și se manifestă în condițiile con-

crete și speciale ale interacțiunii lor în trei faze ale faptei penale: faza postpenală, faza penală propriu-zisă și faza postcriminală [1].

Psihologia judiciară se adresează în primul rând specialiștilor în justiție, care, prin natura activității lor, se ocupă de persoane implicate în situații penale și ale căror decizii le pot influența destinul. Actul de dreptate nu poate fi înțeles și acceptat în afara dezideratului care guvernează intenția legiuitorului, și anume de a afla adevărul. Numai astfel se poate garanta scopul procesului penal: „constatarea la timp și completă a faptelor constitutive de infracțiuni” [2]. Procesul penal trebuie să contribuie la apărarea statului de drept, la ocrotirea persoanei, la drepturile și libertățile acesteia, la prevenirea infracțiunilor precum și la educarea cetățenilor în spiritul respectării legilor.

Psihologia judiciară impune o serie de cerințe fără a căror îndeplinire actul de justiție rămâne un exercițiu steril, tehnic, lipsit de credibilitate și forță.

Introducere. Problematika personalității umane abordată multidisciplinar cunoaște azi un interes deosebit în cercetările teoretice și aplicative din numeroase domenii științifice și practice, inclusiv în ce privește personalitatea infractorului.

O vastă literatură de specialitate relevă convingător eforturile care se fac în acest domeniu spre înțelegerea cât mai profundă și mai cuprinzătoare a comportamentului antisocial la infractor.

Ideea după care nu ne preocupă infractorul, ci omul – în esență personalitatea acestuia supusă transformării în scopul recuperării aceluia care a încălcat legile pentru a fi redat societății ca element util – devine vitală în cazul infractorilor care, aflându-se încă în faza de formare, sunt mult mai receptivi, mai sensibili la acțiunile factorilor de mediu social, ceea ce sporește și accelerează șansele de influențare pozitivă a evoluției personalității acestora și implicit a comportamentului lor moral și social, în aceeași măsură pot avea influență experiențele negative cu repercusi-

uni uneori destul de târziu. În esență, ambele aspecte întăresc ideea că trebuie să ne preocupăm mai mult ceea ce va deveni infractorul (viitorul lui) decât ceea ce acesta a făcut (faptele comise).

Este, de altfel, perspectiva prin prisma căreia poate fi remarcată importanța pe care o reprezintă personalitatea infractorului pentru toți cei care au preocupări în sfera reeducării, reintegrării sociale și implicit a prevenirii, inclusiv pentru comunitate.

Activitatea de exploatare și cunoaștere a personalității infractorului poate să asigure, după părerea noastră, atât remodelarea fiecăruia conform naturii sale, în funcție de vocația și posibilitățile de care dispune, cât și organizarea unui cadru și a mediu pedagogic apte să răspundă permanent la nevoile de adaptare ale infractorului la munca și viața socială reală, numai dacă această activitate educativă este integrată și ține seama de procesele de modernizare și perfecționare ce au loc în viața reală. În, alt mod proiectele cu privire la viitorul minorului ar putea intra în contradicții cu cerințele și exigențele societății față de infractor, ceea ce s-ar traduce până la urmă în eșecuri pe linia reintegrării sociale a acestuia și implicit a prevenirii săvârșirii de fapte antisociale.

Scopul și sarcinile lucrării. Scopul cercetării constă în determinarea bazelor teoretice, metodologice și juridice ale personalității infractorilor din perspectiva dreptului penal și al științei criminologiei.

Pentru a realiza acest scop, au fost stabilite următoarele sarcini:

– determinarea și concretizarea noțiunii, obiectului, statutului științific, sistemului, și principiilor de formare a personalității infractorilor;

– analiza și precizarea noțiunilor personalității infractorilor, stabilirea criteriilor științifice ale clasificărilor și tipologiilor personalității infractorilor;

– investigarea conceptului de mecanism al comportamentului infracțional și al rolului situației în mecanismul infracțiunii;

– generalizarea și analiza cercetărilor mecanismului infracțiunii prin prisma personalității și comportamentului infractorului;

Baza metodologică și teoretico-științifică. Suportul metodologic al lucrării îl constituie tezele fundamentale ale filozofiei, teoriei generale a statului și dreptului, criminologiei, victimologiei, dreptului penal, dreptului procesual-penal, criminalisticii, psihologiei, sociologiei, precum și ale altor discipline socio-umane și juridice care reflectă tema investigată. Caracterul complex și interdisciplinar al studiului determină diversitatea metodelor, procedurilor și tehnicilor utilizate: metode generale (sistematică, logică, istorică, comparativă, tipologică, modelarea); metode și tehnici sociologice și psihologice (observarea, interviul, metoda aprecierilor date de experți), juridice (formal juridică, juridică comparată), statistice (analiza statistică, gruparea și centralizarea statistică) [3].

Personalitatea umană ca realitate specifică, originală, rămâne sistemul fundamental de referință pentru toate relațiile și activitățile sociale, inclusiv pentru cele pe care le implică și determină delincvența juvenilă.

De altfel, vârsta infractorității (inclusiv cea în înțelesul legii penale) nu este altceva decât un reper al unui stadiu de evoluție al oricărui individ spre starea de adult (dezvoltare ontogenică), a unei existențe care-și face loc în societate – o etapă cronologică, mai bine spus. Este ceea ce ne trimite la observația lui H. Wallon potrivit căreia „copilul crește nu conform cu ceea ce este el în fiecare moment, ci conform tipului pe care trebuie să-l realizeze ca adult” [4].

Cu alte cuvinte, conceptul de personalitate, privit în sensul său generic, circumscrie și include în structura sa o realitate pe care o parcurge orice individ pe traiectoria procesului dialectic al devenirii și afirmării sale în viața socială (nu poți ajunge matur înainte de a fi infractor), bineînțeles cu particularitățile date de imensa variabilitate și infinitate umană, „căci prima asemănare dintre oameni este aceea că sunt fiecare unici” [5].

Putem desprinde din cele ce preced că infractorul, ca personalitate, fără a ignora particularitățile ce le reflectă în conduita sa, se încadrează în mod firesc în aceeași schemă de evoluție [6]. Ca atare, el nu poate fi dislocat din cadrul său normal de viață și din contextul personalității umane atunci când i se analizează comportamentul anormal, după cum infractorul nu poate fi izolat, de regulă, nici de colectivitățile școlare sau de muncă, deci de societate, atunci când face obiectul reeducării.

Majoritatea criminologilor, încă din cele mai vechi timpuri, au stabilit că indivizii umani pot fi uniți în anumite clase sau grupuri în funcție de posedarea unor trăsături comune de natură biologică sau socială. Așa a apărut noțiunea de tip, tipuri de criminali sau tipologii criminale. Dar nici o tipologie clasică sau contemporană nu reușește să întrunească toată varietatea personalităților umane, noțiunea de „tip” fiind un construct mental, care ne facilitează procesul de ordonare a realității sociale, servind drept etaloane a căror cunoaștere ne poate oferi o înțelegere și o tratare a comportamentului individului studiat.

Știința criminologică, confruntând-se cu aceste probleme a recurs la știința tipologiei, „care se ocupă cu clasificările în tipuri și criteriile după care acestea se fac”, cu descrierea tipurilor și metodelor prin care aceștia pot fi determinați. Această știință preconizează existența unor grupe de persoane, a unor categorii de criminali cu trăsături asemănătoare. Persoanele cu astfel de trăsături alcătuiesc și aparțin aceluiași tip, formând un model care le reprezintă. În acest mod, tipul este un concept, o idee, o schemă care reprezintă pe toți cei care au asemenea trăsături și fac parte din același grup sau categorie [7].

Totodată, în literatura criminologică, de obicei, sunt utilizați termenii „tipologie” și „clasificare”. Este evident că noțiunile de „clasificare” și „tipologie” nu sunt identice și diferă atât după volum, cât și după conținut. Prin „clasă” (grupă) se subînțelege totalitatea obiectelor, fenomenelor, care posedă o particularitate, o calitate comună, iar prin „cla-

sificare” – distribuirea pluralității de obiecte sau fenomene în grupe după un semn comun caracteristic fiecărei grupe. În noțiunile date, semnul, particularitatea clasificatoare nu este concretizată în conținutul său și, respectiv, acesta poate fi oricare semn caracteristic unei grupe de obiecte sau fenomene [8].

Pentru prevenirea și combaterea reușită a faptelor infracționale ce atentează la tezaurul cultural, este extrem de importantă realizarea unor studii complexe, care ar elucida ansamblul caracteristicilor social-demografice și psihologice ale personalității celor care săvârșesc asemenea infracțiuni.

Însăși personalitatea infractorului este unul din componentele principale ale obiectului de cercetare al Criminologiei. Criminologii studiază personalitatea infractorului din perspectiva relevării rolului ei în etiologia actului infracțional și utilizării posibilităților de influențare asupra acesteia pentru a nu admite repetarea acțiunilor infracționale. Din punctul de vedere al criminologiei, anume personalitatea infractorului poartă în sine cauzele săvârșirii infracțiunii, este veriga principală a întregului mecanism al comportamentului criminal, iar acele particularități ale ei care generează un astfel de comportament trebuie să formeze obiectul nemijlocit al profilaxiei, inclusiv al atentatelor împotriva valorilor culturale.

În literatura științifică de specialitate există mai multe abordări cu privire la problema personalității infractorilor care comit atentate infracționale împotriva valorilor culturale

Astfel, până nu demult, la studierea personalității infractorului, accentul principal se punea pe caracteristicile social-demografice (sexul, vârsta, profesia etc.). Autorul rus A. Kurajov consideră că asemenea cercetări sunt puțin utile pentru activitatea practică. „Pentru prevenirea și descoperirea infracțiunilor, menționează el, sunt mult mai importante caracteristicile social-psihologice, completate cu indicatori criminologici și criminalistici. Anume aceste caracteristici formează „por-

tretul” unui anumit tip de infractori, care, la rândul său, favorizează organizarea activităților de prevenire și descoperire a infracțiunilor” [9].

Așadar, personalitatea infractorului este un concept criminologic complex care include 2 noțiuni:

- noțiunea psiho-socială de personalitate;
- noțiunea juridico-penală a infractorului.

Iată de ce, în cadrul tuturor curentelor, teoriilor, școlilor criminologice, personalitatea infractorului a fost și este definită în mod diferit. La sistematizarea modului de definire a conceptului indicat, trebuie să reieșim din principalele orientări criminologice, și anume:

- orientarea biologică;
- orientarea psihologică;
- orientarea sociologică.

În cadrul orientării biologice, personalitatea infractorului este sinonimă cu „individualitatea fizică și patologică”, adică cu o sumă de stigmat, care configurează portretul. Conform concepției bio-tipologice, comportamentul omului depinde de tipul constituției anatomice. În anumite condiții, tipul constituției anatomice contribuie într-o mare măsură la inadaptația socială.

Printre teoriile bio-tipologice se numără și teoria lui Kretschmer, „teoria constituției predispozant delincvențiale”. După el, principalele tipuri bio-tipologice sunt:

- a) tipul picnic;
- b) tipul athletic;
- c) tipul astenic;
- d) tipul displastic.

Tipul picnic se caracterizează prin statură medie, fața rotundă, gât scurt și gros, pânțele rotunde și care este comunicabil.

Tipul athletic se caracterizează prin statură medie, musculatură dezvoltată, uneori puternic fizic, autoritar.

Tipul astenic se caracterizează prin statură înaltă, este slab, cu umeri drepiți, fața prelungită, burtă trasă, rezervat, puțin comunicabil.

Tipul displastic este asocial, retras și dificil în relațiile cu alți oameni.

Dintre coordonatele biologice ale personalității infractorului, evidențiem vârsta și sexul infractorului. Vârsta infractorului reprezintă o trăsătură individuală a personalității, care ne indică nivelul de dezvoltare bio-psiho-social al acestuia. Astfel, vârsta caracterizează gradul de dezvoltare a aptitudinilor fizice ale persoanelor, și anume:

- forța fizică;
- dezvoltarea instinctelor, inclusiv a celor sexuale.

La fel, vârsta caracterizează nivelul dezvoltării psihice, intelectul persoanei. Vârsta caracterizează nivelul dezvoltării sociale (profesia persoanei, starea civilă, experiența de viață etc.).

Criminologia cunoaște 5 categorii de vârstă:

- copilăria;
- adolescența;
- tinerețea;
- vârsta adultă;
- vârsta a treia.

Statistica relatează că pentru vârsta copilăriei și adolescenței, ponderea o dețin infracțiunile contra persoanei, bazate pe aplicarea forței fizice.

Pentru vârsta adultă, ponderea o dețin criminalitatea profesională și cea organizată. Pentru vârsta bătrâneții, ponderea o deține recidivarea unor fapte comise în perioada adultă.

Sexul reprezintă ansamblul trăsăturilor morfologice și sociale, prin care indivizii se împart în:

- a) bărbați;
- b) femei.

În cadrul orientării psihologice, accentul în formarea personalității se pune pe factorii individuali, subiectivi. În această ordine de idei, se înscrie teoria personalității criminale a lui Pinatell. Conform concepției personalității criminale, criminalul are un șir de trăsături de bază cum ar fi următoarele:

- egocentrismul, prin care criminalul

se dovedește a fi egoist și foarte individualist;

- labilitatea, după care criminalul are o construcție psihică și morală schimbătoare;
- lipsa de afectivitate, prin care criminalul se manifestă lipsit de milă, de căință, de simpatie;
- agresivitatea, unde criminalul are tendințe spre violențe și cruzime.

În concluzie, Pinatell susține că personalitatea criminală există cu două condiții:

- a) ea trebuie să întrunească toate trăsăturile de mai sus;
- b) persoana dată trebuie să prezinte o stare de pericol social.

Pentru caracterizarea personalității, se utilizează particularitățile psihice, și anume:

- temperamentul;
- caracterul;
- aptitudinile;
- inteligența.

Aceste particularități psihice iau parte nemijlocit la constituirea personalității infractorului, ele formând ansamblul însușirilor, stărilor și proceselor de natură subiectivă ale individului, determinate de mecanismele sale cerebrale și interacțiunea acestora cu lumea.

Temperamentul constituie ansamblul de particularități ale psihicului, determinate de tipul de activitate nervoasă superioară a individului. Deci, temperamentul este o dimensiune energetico-dinamică a personalității umane, manifestată în acțiuni și comportamente.

Una din primele tipologii cunoscute în prezent este următoarea:

- a) coleric – persoana este puternică, energetică, predispusă spre agresivitate, crize nervoase;
- b) sangvinic – persoana este activă, impulsivă, echilibrată în sentimente, optimistă, rezistentă, comunicativă;
- c) flegmatic – persoana este calmă, liniștită, răbdătoare, indiferentă la ceea ce se întâmplă împrejur, are o voință slabă;
- d) melancolic – se caracterizează prin capacitate redusă de muncă, lipsit de rezis-

tență, emotiv, foarte prudent, sensibil și este dependent de grupul social.

Caracterul este o totalitate a însușirilor psihice și morale ale individului uman, manifestate în comportamentul și acțiunile sale, în atitudinile și poziția sa față de sine, față de alții, față de societate și față de valorile unanim recunoscute ale acesteia. Între temperament și caracter există o strânsă legătură, și anume că temperamentul cuprinde manifestările dinamice ale personalității, iar caracterul cuprinde relația cu lumea interioară și cu mediul.

Temperamentul întotdeauna determină anumite trăsături ale caracterului. De aici pot fi evidențiate mai multe tipuri de caracter, și anume:

- tipul armonios – adaptabil la mediu, pozitiv față de cerințele sociale, optimist, sociabil și este principial;
- tipul conflictual cu mediul – este foarte impulsiv, nereținut, egoist și care se supraapreciază;
- tipul cu conflicte interne – nu poate armoniza raportul dintre social și personal, se subapreciază, afectat de nevroze sau chiar de stări patologice grave;
- tipul influențabil – lipsit de opinie, principii, este dependent de grup, ușor influențabil, fără inițiativă.

Aptitudinile reprezintă categoria însușirilor psihice, care determină capacitatea omului de a realiza anumite performanțe în activitatea profesională. Aptitudinile pot fi în-născute și dobândite pe parcursul vieții.

Un factor psihic important în etiologia crimei este capacitatea de judecată și nivelul mintal al criminalului. Inteligența contribuie la rezolvarea problemelor, adoptarea deciziilor, alegerea comportamentului în fiecare situație concretă, alegerea mijloacelor pentru atingerea scopului.

Orientarea sociologică

În orientarea sociologică, conceptul de personalitate a infractorului este bazat pe ideea că persoana este rezultatul influențelor determinate de factorii socio-culturali. Printre

teoriile de orientare sociologică se înscriu:

- teoria apărării sociale;
- teoria marxistă etc.

Aceste teorii acordă o mare importanță influenței factorilor sociali, în apariția și formarea, modelarea personalității umane. De exemplu, teoria marxistă definește personalitatea ca o expresie a ansamblului relațiilor sociale, individul uman aflându-se într-o dependență determinată față de condițiile vieții materiale. Astfel, se recunoaște influența decisivă a factorului economic [10].

Reieșind din sarcinile acestui studiu, este oportun de a constata atât caracteristicile social-demografice, cât și cele criminal-psiho-logice ale personalității infractorului.

Investigarea personalității infractorului și conturarea unei tipologii presupune cunoașterea aspectelor generale și speciale ale acesteia (anatomice, fiziologice, psihologice, sociologice, economice, culturale etc.) care implicit influențează sau determină comiterea infracțiunii. „Din punct de vedere al caracteristicilor criminal-psiho-logice, infractorii care atentează la valorile culturale pot fi referiți la una din următoarele categorii.

La prima categorie se referă persoanele considerate prospere în societate, care nu au antecedente penale și deprinderi infracționale, dar care din anumite motive au săvârșit infracțiunea.

Actualmente, sunt destul de frecvente cazurile când sustragerile și revânzarea valorilor culturale le comit lucrătorii din sfera artei plastice, care au obligația de a cerceta și a ocroti tezaurul istorico-cultural. Aceștia sunt lucrători ai muzeelor, depozitelor, galeriilor, organizațiilor de pază și protecție, magazinelor de anticariat, instituțiilor de cultură și artă etc. De regulă, această categorie de infractori sustrag personal unele din valorile culturale care îi interesează sau favorizează doar comiterea infracțiunii, devenind astfel participanți ai grupurilor criminale.

Modalitățile de comitere a atentatelor infracționale în privința valorilor culturale de către grupul respectiv de infractori sunt foar-

te diverse:

- schimbarea obiectelor vechi sau a operelor de artă cu copii ale acestora confecționate foarte iscusit;
- trecerea la pierderi a unor lucruri de valoare, fiind considerate inutilizabile, de proastă calitate și imposibil de supus restaurării;
- tăinuirea de la evidență a diferitor bunuri culturale sau aprecierea acestora ca neavând nici o valoare istorică sau de altă natură similară etc.

La categoria a doua se referă subiecții infracțiunilor contra patrimoniul (hoții, jefuitorii, escrocii) și alte categorii de infractori care, pe lângă sustragerea patrimoniului în general, mai sustrag și diferite valori culturale.

Categoria a treia o constituie profesioniștii, care se specializează în domeniul furturilor de anticariat și alte valori culturale. În acest context, prin profesionalism criminal urmează de avut în vedere diversitatea activităților infracționale, care constituie pentru infractor o sursă de existență de bază sau suplimentară și care necesită anumite cunoștințe și deprinderi pentru atingerea scopurilor” [11]. Această categorie de infractori se consideră cea mai periculoasă și, evident, cea mai numeroasă, deoarece săvârșesc infracțiunile selectiv, acționând, de cele mai dese ori, în grup, cu planificarea amănunțită a activității infracționale și cu utilizarea celor mai performante mijloace tehnice.

Ultima categorie de infractori o constituie persoanele tinere care comit acte de vandalism în privința operelor de artă și a obiectelor vechi, rare.

Caracteristicile social-demografice ale infractorilor ce comit atentate împotriva valorilor culturale sunt reflectate prin următorii parametri.

Sexul. Comiterea infracțiunilor în cauză nu este specifică femeilor, din considerente că realizarea acestora necesită forță și rezistență mai mare. De aceea, marea majoritate a infracțiunilor de acest gen sunt săvârșite de bărbați.

Vârsta medie a persoanelor care sustrag valori culturale este de 30 ani. Totodată, infractorii ce fac parte din categoria de vârstă 20-30 de ani depășește limita majoritară.

Studiile. Comparativ cu alte categorii de infractori, nivelul intelectual al celor care sustrag diverse valori culturale este mult mai înalt. Astfel, majoritatea aveau studii medii și medii speciale, iar un aspect minoritar aveau studii superioare și superioare incomplete, cât și studii medii incomplete.

Cercetătorii în domeniu au ajuns la concluzia că în ultimul timp infractorii posedă tot mai multe cunoștințe în domeniul tehnicii. Aceasta se referă, în special, la cei care se orientează spre sustragerea bunurilor culturale, având studii tehnice, sau cei care activează în baza profesionalismului criminal.

Potențialul intelectual al infractorilor care comit asemenea infracțiuni a devenit mai înalt. Aceasta se explică prin faptul că, în comparație cu anii '70 ai secolului trecut, a sporit nivelul de cultură al populației. Pe de altă parte, infractorii sunt nevoiți să obțină cunoștințe în domeniul artelor, etnografiei, istoriei, religiei, picturii și bijuteriilor, deoarece apare necesitatea furnizării prin intermediul pieței de desfacere a unor mărfuri foarte costisitoare. În afară de aceasta, aceștia, intrând în contact cu străinii, sunt nevoiți să studieze limbile străine, dreptul și economia altor țări cât și valorile culturale și istorice ale acestor popoare.

Se constată, de asemenea, dotarea tehnică și pregătirea profesională sporită a infractorilor ce săvârșesc infracțiuni împotriva valorilor culturale și istorice. Tot mai mult are loc desăvârșirea mijloacelor adaptate pentru pătrunderea în încăperile unde se păstrează bunurile culturale. Pe lângă cuțite și șperacle, infractorii folosesc deseori instrumente special pregătite pentru tăierea metalului, dispozitive electronice care reacționează împotriva sistemelor de alarmă, mijloace moderne de transport și de legătură etc.

Starea socială. Conform acestui parametru, constatăm următoarea distribuție sta-

tistică a infractorilor care săvârșesc asemenea gen de infracțiuni:

- funcționari;
- studenți;
- muncitori.

Categoria muncitorilor o reprezintă, în special, persoanele cu ocupație necalificată din colective de muncă mici și care dispun de timp suficient pentru practicarea activității antisociale.

Starea familială. Studiarea statisticii STI a MAI, a cauzelor penale remise în judecată, denotă faptul că peste 50% din condamnații pentru sustragerea obiectelor marcate erau căsătoriți la momentul comiterii infracțiunii. Modul de viață al acestei categorii de persoane nu se evidențiază prin nimic de cel al noninfractorilor. Doar o mică parte din ei aveau antecedente penale.

Cota infracțiunilor săvârșite în grup este de aproximativ 70% din numărul total al atentatelor criminale în privința valorilor culturale și istorice. De regulă, grupele criminale sunt constituite din 3-6 membri, însă, deseori, numărul acestora este de 10 și mai multe persoane. „Grupele de infractori ce sustrag valori culturale pot fi divizate condițional în trei categorii.

La prima categorie se referă hoții-diletanți, care se constituie spontan, fără o pregătire inițială minuțioasă. Numărul lor este, de regulă, de 2-5 persoane – de la adolescenți până la cei de vârstă medie. Motivul activității infracționale se reduce la căutarea mijloacelor pentru distracții, procurarea băuturilor alcoolice sau a substanțelor narcotice etc. Aceștia sustrag nu numai obiecte de anticariat, dar și alte bunuri patrimoniale.

La categoria a doua se atribuie grupele stabile de infractori, care, la rândul său, se divizează în două subgrupe și anume:

- 1) grupe fără orientare vădită în domeniul sustragerii valorilor culturale;
- 2) grupe ale căror activitate de bază constă în furtul valorilor culturale.

Grupele sau formațiunile organizate de hoți profesioniști formează a treia catego-

rie de infractori. Aceste formațiuni sunt cele mai periculoase, având o orientare vădită în domeniul însușirii pe diferite căi a celor mai valoroase bunuri culturale. De asemenea, acestea se disting prin stabilitate, ierarhie, asigurare tehnică și posedarea unui nivel înalt de cunoștințe în diferite domenii.

Infracțiunile sunt foarte bine planificate înainte de a fi săvârșite. Mobilitatea și impertinența sunt particularități distincte ale activităților lor infracționale.

Caracteristica specifică a ultimei categorii de infractori este specializarea membrilor formațiunii pe domenii de activitate criminală: furturi, jafuri, escrocherii și alte fapte infracționale; neutralizarea sistemelor de alarmă; evaluarea valorilor culturale; restaurarea, realizarea, transportarea, întocmirea documentației și a altor formalități necesare etc.

Asemenea formațiuni criminale deseori au legături cu organizațiile de cultură, artă, cu serviciile de transportare a mărfurilor și cu serviciile vamale. Totodată, lucrătorii organizațiilor respective devin de multe ori complici ai infracțiunilor.

Caracteristica tipică tuturor formațiunilor criminale ce practică săvârșirea infracțiunilor împotriva valorilor culturale și istorice rezidă în caracterul de comandă al acestora. Cu alte cuvinte, grupul criminal obține informația privind obiectul de atentare, execută comanda, transmite valorile sustrate „clientului” (celui care a făcut comanda), iar acesta din urmă achită pentru activitatea desfășurată.

În grupele criminale, membrii cărora participă la vânzarea ilicită a valorilor culturale, se evidențiază următorii infractori calificați:

a) *Organizatorii* sunt, de regulă, acele persoane care posedă un nivel intelectual destul de înalt, având o acoperire sigură (de obicei loc de muncă stabil) și relații în diverse sfere sociale. În același timp, este foarte dificil de a le demasca complicitatea în activitatea infracțională și chiar de a-i bănuși în asemenea activități. În majoritatea cazurilor, înșiși organizatorii conduc grupările criminale.

b) *Autorii* sunt cea mai numeroasă categorie de infractori din această sferă. O bună parte din ei nu au avut anterior antecedente penale, iar alții au fost judecați în trecut pentru sustragerea unor bunuri patrimoniale.

În literatura de specialitate se menționează că masivul de infractori-hoți nu este omogen din punct de vedere al calificării infracționale. Unii din ei cunosc foarte bine valoarea bunurilor sustrate, în timp ce alții pot înșiși deseori niște bunuri ce par a fi importante și costisitoare la prima vedere, însă care nu prezintă o mare valoare” [12].

c) *Clienții* (persoanele care fac comandă), de regulă, se descurcă foarte bine în obiectele de anticariat, cunosc cerințele pieței de desfacere și prețurile acestora. În cele mai multe cazuri, această categorie de infractori caută prin muzee sau biserici valorile ce îi interesează, după ce însărcinează autorii să le sustragă.

d) *Revânzătorii* (precupeții), de regulă, acționează în baza profesionalismului criminal, fiind deseori și în calitate de clienți care comandă sustragerea unor valori culturale ce îi interesează. Printre aceștia se întâlnesc în multe cazuri persoane cu studii superioare, care par a fi destul de respectabili la prima vedere. Revânzătorii dispun de multe relații personale printre pictori, restauratori, colecționari, se descurcă foarte bine în valorile culturale și istorice solicitate mai des pe piața de desfacere.

În acest context, se observă tendința precupeților de a vinde valorile sustrate cetățenilor străini, deoarece aceștia propun sume mult mai mari de bani decât băstinașii.

Autorii ruși, V. Gorbaciov și A. Gurov identifică rolul precupeților cu cel al mijlocitorilor. Evident „că dacă acțiunile persoanei care revinde valorile culturale sustrate nu constituie ultima verigă în lanțul infracțiunilor în cauză, atunci funcțiile lor pot coincide cu funcțiile mijlocitorului, iar uneori chiar și cu rolurile persoanei care comandă săvârșirea infracțiunii. Totuși, asemenea schemă de activitate infracțională, ca „autor-mijloci-

tor-revânzător” [13], denotă deosebirea clară între aceste roluri. Spre exemplu, tabloul lui Vasilii Kandinschii „Declarație de dragoste” a fost furat în anul 1975 în or. New-York, după ce a fost expediat de către mijlocitor în Philadelphia, iar în 1976 a fost cumpărat de un revânzător în Basel (Elveția). În asemenea situație, rolul persoanei care a revândut tabloul nu poate fi identificat cu rolul mijlocitorului.

e) *Experții în evaluări* realizează evaluarea valorilor culturale și istorice vândute sau revândute. Anume aceștia sunt cei care determină originalitatea „mărfii” și fixează prețurile, orientându-se după tarifele „pieței negre”.

De regulă, activitatea grupului criminal începe cu aceea că căpetenia și membrii formațiunii, având la dispoziție mijloace de transport, cutreieră pe teritoriul țării în căutarea obiectelor de atentare. După ce obiectul a fost găsit (spre exemplu, un muzeu sau o biserică), aceștia clarifică regimul de lucru, personalul care lucrează în aceste organizații, starea geamurilor, ușilor, prezența sau lipsa sistemului de alarmă și alte căi posibile de pătrundere în încăperile respective. Obiectul se studiază foarte minuțios și cu o prudență deosebită pe parcursul unei perioade mai îndelungate (câteva zile sau chiar mai îndelungat,

după necesitate).

„În trecut, acapararea valorilor culturale și istorice din asemenea încăperi avea loc pe calea pătrunderii membrilor formațiunii criminale în incinta acestora. În ultimii ani, infractorii încearcă să atragă populația băștinașă în săvârșirea infracțiunilor, în special, pe cei cu antecedente penale sau care abuzează de băuturi alcoolice, iar în unele cazuri – pe minorii lipsiți de supraveghere din partea părinților sau a organelor de tutelă și curatelă. Pentru o anumită recompensă, persoanele nominalizate pătrund în localul respectiv și săvârșesc sustragerea valorilor culturale” [14].

Așadar, în concluzie, putem afirma cu certitudine că prevenirea și combaterea reușită a infracțiunilor ce atentează la tezaurul cultural al unei țări este imposibilă și, evident, inadmisibilă fără a lua în considerație caracteristicile expuse ale infractorilor care comit asemenea infracțiuni.

De asemenea, dacă este vorba despre infractori profesioniști specializați în săvârșirea infracțiunilor, obiectul cărora îl constituie valorile culturale și istorice, atunci și personalul care elaborează și aplică măsuri de contracarare a infracțiunilor în cauză trebuie să fie profesioniști în acest domeniu [15].

Referințe bibliografice:

1. Psihologie judiciară, „Curs ce conține date despre noțiuni fundamentale despre psihologia judiciară, delincvența, victima, mediul din penitenciar, infractor, delincvența juvenilă”. Bogdan. 1973. Buș. 1997. p. 2-3.
2. Codul de procedură penală nr. 122/2003, art. 1.
3. Cercetarea criminologică a infractorului (<https://www.slideshare.net/Exodumuser/55266965-personalitatea-infractorului>), p. 3-6.
4. Wallon H. De la aci la gândire. București: Editura Științifică. 1964. p. 137.
5. Seve L. Teoria personalității. București. 1974. p. 203.
6. În literatura de specialitate s-a observat că „din cauza perioadei lungi a copilăriei, la om, instinctele nu au timp să se maturizeze în mod normal datorită intervenției imediate a mediului social” Vezi: D. Tudoran, Psihologia educației, Cluj. 1942. p. 290.
7. <https://ru.scribd.com/document/92826632/Clasific%C4%83ri-%C5%9Fi-tipologii-ale-infractorului>.
8. Faigher Anatolie. Clasificarea și tipologia personalității infractorului. CZU 343.22, p. 435.

9. Куражов А.В., Особенности хищений культурных ценностей в современных условиях. Лекция. Москва. 1993., с. 4.
 10. Personalitatea infractorului (<https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/criminologie/personalitatea-infractorului/>)
 11. Гуров А.И. Профессиональная преступность: прошлое и современность. Москва. 1990, с. 40.
 12. Горбачев В.Г., Гуров А.И. Предупреждение и раскрытие краж культурных ценностей. Учебное пособие. Москва. 1983. с. 12.
 13. Горбачев В.Г., Гуров А.И., Кражи произведений искусства // Обзорная информация. Зарубежный опыт. Вып. 2. Москва. 1994. с. 5.
 14. Гучков В.В., Предупреждение преступлений, связанных с незаконным приобретением и сбытом историко-культурных ценностей// Лекция. Москва. 1983. с. 11-12
 15. Larii Iurie, Mureșan Marius-Ioan. „Materialele conferinței „Protejarea juridică a valorilor culturale în Republica Moldova”, Academia „Ștefan cel mare” Chișinău 21.09.2007, p. 76-81.
-

DESPRE AUTORI

Alexandru PARENIUC,
*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef-adjunct al Direcției studii
și management al calității
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: alexandru.pareniuc@mai.gov.md*

Andrei GHIMPU,
*doctorand, anul III,
Școala doctorală „Științe penale și drept
public” a Academiei „Ștefan cel Mare”
a MAI,
e-mail: andrei.ghimpu@igp.gov.md*